D • N
8/5 1949

Paul Robeson och negrerna i USA

Sångaren och kommunistagitatorn Paul Robesons uppträdande i Sverige och vid den s. k. fredskongressen i Paris har på många håll uppfattats som representativt för de amerikanska negrernas ställningstagande. Att denna åsikt framförts inom kommunistpressen är självklart. Men den har vunnit insteg på andra håll, det framgår av att Robesons uttalanden ställts mot bakgrunden av negrernas i många avseenden svåra läge i USA. Intet kan dock vara oriktigare. Robeson är lika litet representativ för Amerikas negrer som våra kommunister är det för svenskarna. Att han är neger, kommunist och storsångare är en kombination av tillfälligheter, som skickligt utnyttjas av den ryssdirigerade propagandan.

Det senaste beviset på att negrerna liksom de flesta andra folkgrupper röstar på skilda partier och icke i nämnvärt högre grad än sina vita landsmän är kommunistiskt påverkade gavs vid 1948 års val. Inför detta val förklarade Walter White, Amerikas kanske främste negerledare: "Ingen person och ingen organisation kan vara säker om negrernas röster; negrerna bildar en oberäknelig och oberoende valmanskår, och de begär i stigande utsträckning praktiska resultat av sin röstning." I ett vetenskapligt arbete visade Henry Lee Moon strax före valen (Balance of power: the negro vote) att negrerna aldrig tidigare haft så betydande röststyrka, att de på många håll kunde utöva ett bestämmande inflytande och att ingen tendens förelåg att knyta negrerna vid ett visst parti. Valen bekräftade dessa förutsägelser. Det är tillräckligt att erinra om att Wallace inte fick majoritet i något enda negerdistrikt och att den enda generella tendensen bland negrerna var att stödja kandidater som väntades verksamt arbeta för reformer i toleransens och likställighetens anda.

Robesons deklarationer har också skarpt kritiserats av ledande amerikanska negrer. Typiskt är ett inlägg av den liberale negerledaren Max Yergan. Robesons påståenden — t. ex. att amerikanska negrer skulle vägra att delta i krig med Ryssland — är enligt Yergan ett exempel på "kommunisternas löjliga och cyniska försök att driva in en kil mellan de amerikanska negrerna och deras landsmän. Kommunisternas löjliga och hopplösa försök att få amerikanska negrer att känna sig som en 'nation', deras arbete för att popularisera uttrycket 'negerfolk' och den fullkomligt ohämmade hänsynslöshet med vilken kommunisterna framträder som talesmän för de amerikanska negrerna är klara bevis på deras önskan att skapa klyftor och motsättningar, oordning och förvirring." Den överväldigande majoriteten av amerikanska negrer vill inte ha med kommunismen att göra, och i de ledande negerorganisationerna utgör kommunisterna ett litet fåtal, som med samma metoder som sina partivänner på andra håll söker sköta sin tjänst som Moskvas hantlangare. Paul Robesons propaganda — betydelsefull helt enkelt på grund av hans vackra röst — har gång efter annan fördömts av representativa negrer; den tjänar kommunismens, men skadar negrernas intressen.

Bakgrunden till de amerikanska negrernas inställning har nyss i "Negro Digest" skildrats av professor Du Bois, en veteran bland negerkämparna för politisk och social likställighet. Du Bois visar hur år för år, årtionde för årtionde negrernas ställning förbättrats. Han framhäver, bland mycket annat, att lynchningar blivit ytterligt sällsynta, att negerskolorna förbättrats, att miljoner negrer nu har rösträtt och utövar den — även i Södern —, att den på reformer och verklig jämlikhet inriktade opinionen blivit allt starkare. Du Bois är inte nöjd med utvecklingens takt, men väl med dess riktning. "Negern är inte tillfredsställd, men uppmuntrad. Han tror fast på att om det framsteg som gjorts i förhållandet mellan raserna och i fråga om negrernas ställning under de senaste trettio åren fortsätter ännu en generation framåt, kommer målet — demokrati i Amerika — att vara inom räckhåll och överflyttningen av ett folk från Afrika till Västern bevisas ha varit en välsignelse för mänskligheten."

Europarådet

Det är lätt att konstatera vilka ämnen som faller utanför det nybildade Europarådets kompetens. Militära frågor är uttryckligen undantagna. Ekonomiska problem är inte uteslutna, men av allt att döma kommer Västeuropas gemensamma ekonomiska angelägenheter tills vidare främst att behandlas av Marshalladministrationen i Paris, som förfogar över både en väl inkörd organisatorisk apparat och stora ekonomiska resurser.

Betydligt svårare att besvara är frågan vad Europarådet i själva verket skall syssla med. I stadgan heter det att medlemmarna gemensamt skall behandla "ekonomiska, sociala, kulturella, vetenskapliga, juridiska och administrativa problem". Vad detta kommer att betyda i praktiken är inte lätt att säga.

För ett par dagar sedan gjorde Times ett uttalande om den nya organisationen som förtjänar citeras, eftersom det ger en god bild inte bara av Europarådets utan i viss mån hela Europarörelsens problematik. Tidningen förklarade att "Europarådet är ett försök att ge officiellt uttryck åt den känsla av europeisk enighet som är ett av de mest markanta och mest uppmuntrande inslagen i den politiska utvecklingen efter kriget". Man instämmer gärna då Times i anslutning till denna definition påpekar att ett organ som snarare skall ge uttryck åt en allmän känsla än utföra en viss funktion måste ställas inför "många invecklade svårigheter".

Trots den vaga målsättningen och den kringskurna kompetensen måste upprättandet av ett Europaråd betraktas som ett steg i rätt riktning och ett betydelsefullt steg. Den grundläggande principen — angiven av utrikesminister Bevin i hans berömda programtal den 22 januari 1948 — att rådet endast skall omfatta stater som ansluter sig till demokratins grundsatser är sund. Den garanterar en gemenskap i uppfattningen av centrala värden och en enhetlighet i tänkesättet på väsentliga punkter som kan göra rådet till en viktig opinionsbildande faktor. Den rådgivande församlingen — där Sverige får sex representanter — kan bli fröet till ett europeiskt parlament.

För Sveriges del innebär vårt inträde i Europarådet att det än en gång har klarlagts var vi hör hemma. Samtidigt vägrar vi att dra konsekvenserna av vad som — trots hr Undéns skruvade inträdestal — måste uppfattas som ett politiskt ställningstagande. Sverige är vid sidan av Eire — som lär ha för avsikt att träffa en speciell överenskommelse med USA — den enda av Europarådets medlemsstater som inte samtidigt är ansluten till Atlantpakten. Om inträdet i Europarådet kan tjäna till att ytterligare belysa halvheten i vår nuvarande utrikespolitik är redan det en vinning.

PRESSGRANNAR

Att inte finansministern själv velat pensionera sig genom en proposition i ämnet finner Västgöta-Demokraten (s) förklarligt. Tidningen föreslår i stället ett riksdagsinitiativ med anslutning från både regeringssidan och oppositionen:

Skulden till att ännu ingenting uträttats kan väl delas tämligen lika av regering och riksdag i denna för en ministär personligt delikata fråga... Den sittande regeringen kan privatim knappast ha någon annan uppfattning i den här frågan än oppositionen. Men det är ändock rätt förståeligt om inte finansministern, som regeringens äldste ledamot, velat utforma ett förslag. Det hindrar inte att en statsrådspension måste betecknas som en rimlig reform.

Om ett statsråd placeras som generaldirektör för ett av statens verk är han pensionsberättigad redan efter en periods förordnande och en landshövding erhåller pension redan på ett års ämbetsinnehav och efter tio år full pension. Om man bedömer frågan principiellt borde det därför vara fullt befogat att införa en pensionsform liknande generaldirektörernas förordnandepension för statsråden. Man kan utan tvekan instämma i DN:s påpekande att det är märkligt att vi i Sverige inte ordnat pension åt statsrådsveteraner — den formen av omtanke är inte alls ovanlig.

Frågan behöver inte heller sammankopplas med de två statsråd som med hänsyn till åldern skulle bli de första att få del av reformen, Wigforss och Möller, menar den citerade tidningen:

De är visserligen utpräglade statsrådsveteraner med vardera nära 20 år på taburetterna. Men det bör inte vara märkligare i vårt land än annorstädes att så slitsamma förtroendeuppdrag bedöms som kvalificerande för statspension. Bedömningen åvilar dock inte i första hand statsrådsveteranerna... Om intresse finns för en lösning bör gruppledarna obehindrat kunna handla.

När man nu ser saken på det här sättet och är aktivt intresserad av en lösning utan uppskov, så ligger det närmast till hands att frågan tas upp vid statsministerns och partiledarnas gemensamma överläggningar i veckan.

Om Sven Hedins nya bok vet man nu en del, bland annat att han själv anser den mycket märklig och överbevisande i fråga om de oskattbara tjänster han förmenas ha gjort landet. Aftonbladet (fp) — som eljest haft särskilda förutsättningar att förstå den Hedinska tankegången — uttrycker sig med försiktighet:

Sven Hedin framträder här som storpolitisk amatör utan någon fullmakt på fickan. Storpolitiska amatörer skall man visserligen inte förakta. Slumpar det sig lyckligt, kan det förunnas dem att utföra stora ting. Det var på sin tid en sådan resande amatör som bragte dynastin Bernadotte på Sveriges tron. Sven Hedin har emellertid inte på detta sätt gynnats av slumpen. Det förunnades honom varken att mäkla fred eller hjälpa några dynastier till rätta. Men han blev föremål för mycken vänlighet från de högt uppsattes sida och deltog i åtskilliga samtal vid vilka han fäster mycken vikt. Vad han erfarit bragtes sedan på olika vägar till svenska utrikesledningens kännedom... När man vet hur mycket arbete det kostar att skriva även den sämsta bok kan man inte annat än betyga den mer än 80-årige författaren sin fullständiga högaktning.

Som politisk rådgivare och kunskapare har Hedin varit ungefär lika duktig i alla åldrar och under alla krig. Hans brist på omdöme har knappast överträffats av någon svensk.

Efter Israels rapport i Bernadottesaken har Svenska Morgonbladet (fp) kvar intrycket att spaningar och undersökningar bedrivits ganska lamt. Man kan inte heller känna sig helt övertygad om att icke saken på något håll i början helt enkelt saboterades. Israel har skenet emot sig, och det kommer i framtiden att så förbli, men man bör fördenskull inte skapa en onödigt tillspetsad eller irriterad stämning mellan det nu i dagarna ettåriga Israel och vårt land:

Det finns intet skäl att ställa Israels regering mot väggen i denna fråga och söka göra den ansvarig för vad den icke kan lastas för, dvs. själva ogärningen mot greve Bernadotte. Alla enfaldiga försök att driva upp en antisemitisk stämning här i landet på denna fråga måste vara dömda att misslyckas, ty vårt folk har kvar sin sunda omdömesförmåga. Man kan också fråga om det kan vara i överensstämmelse med Sveriges värdighet att i FN demonstrera mot Israels mottagande såsom medlemsstat.

Vore det inte riktigare och i full överensstämmelse med vårt lands traditioner — frågar den citerade tidningen — att generöst biträda ett eventuellt beslut i positiv riktning inom FN?

Den Nothinska försvarskommittén har redan från början ställt in sig på att undvika att slutresultatet blir alltför mycket färgat av en eller flera försvarsgrenars speciella intressen. Vestmanlands Läns Tidning (fp) fäster sig särskilt vid att enligt de senaste uppgifterna lägges sekretariatets ledning i civila händer. Ett ovanligt steg:

Erfarenheten lär att en lekmannakommitté av detta slag är i hög grad beroende i sitt bedömande av sekretariatets resultat och föredragning. Det innebär ingen anklagelse mot den svenska militärens lojalitet om man säger att en civil utredningsledning, som fritt kan utnyttja militärens sakkunskap, har större förutsättningar att vara objektiv och fördomsfri än en aldrig så korrekt militär.

Sedan är det också en viktig sak att kommittén kan vända sig till enskilda militärer för diskuterande av olika problem utan att militära instanser bestämmer vilka som skall tillkallas, vad de skall säga och hur det hela skall sammanfogas i likriktningens tecken.

Tre riksdagstal

Av professor AXEL BRUSEWITZ

DEN 17 MARS 1909 besvarade statsminister Lindman i andra kammaren en från liberalt håll väckt interpellation som riktade sig mot regeringens tendens att beskära utskottens frihet att inhämta upplysningar av ämbets- och tjänstemän. Den gav upphov till en politiskt starkt accentuerad, ovanligt lång debatt. Johan Widén kallar den i sin dagbok "huvuddrabbningen" mellan opposition och ministär under 1909 års stormiga riksdag.

Under kvällsplenum höll Lindman ett anförande som tilldrog sig stor uppmärksamhet, betydligt större än interpellationssvaret. Det hör väl inte till de märkligare han hållit, men det kan anses karaktäristiskt. Det bestod av ett knippe repliker, i vilka han med stor bravur tillbakavisade motståndarnas angrepp. Lindmans uppträdande beskrivs av Widén på följande sätt:

LINDMAN

Excellensen uppträdde nu igen och syntes vara på stridshumör. Han gick fram och åter framför statsrådsbänken, som en kapten på en fregatt, talte både då han gick fram och då han vände sig bort från publiken, drack ett glas vatten ibland, men fortfor därunder att språka, som om han hållit skåltal, med glaset i hand. Han stod i livlig rapport med kammaren: "Tror herrarna verkligen att . . .?" Ett "nej" ropades eller ett "ja" till svar, och så högg han i igen: "Låt mig tala om affären Palmstierna!" — rop: "Nej, Oxenstierna!" — "Nå, låt gå för Oxenstierna" och dylikt.

Den ögonblicksbild Widén ger av Lindman som talare verkar träffande. Man ser den lille excellensen framför sig, utdelande hugg och stötar, där han agerar på golvet mellan statsrådsbänken och talarstolen. Den rapport som uppstod mellan talare och auditorium är ovanlig för svenska riksdagen. Lindman befann sig i sitt ässe. Det var ett after dinner-speech han höll, en specialitet som lär ha legat särskilt väl till för hans röst. Över huvud gjorde han sig bättre i repliken än i långa förberedda anföranden.

Talet ger ett gott prov på den spänstighet i lynnet som sällan övergav Lindman. Dagen hade varit prövande: på morgonen före plenum rekonstruktion av ministären, sedan tre medlemmar dagen förut avgått därför att de ogillade statsministerns snäva interpellationssvar; på förmiddagen ett förkrossande misstroendevotum av den samlade vänstern (omkring 130 röster). Statsministern var slagen, men inte nedslagen. "Det är karaktäristiskt för Lindman", vittnar en vän som kände honom väl, "att ju större svårigheter som hopas i hans väg, dess briljantare blir hans humör. Han riktigt fnyser av fröjd då andra skulle bli nedslagna i följd av oväntat och intensivt motstånd. 'Nu börjar det bli riktigt livat', brukar han säga vid dylika tillfällen." Tydligen hade ett sådant tillfälle nu kommit då han fann det "riktigt livat" och andra med honom, inte minst hans partivänner, som fick en signal till fortsatt kamp. Talet gjorde, enligt Widén, "god effekt, vad än de radikala tidningarna må säga därom".

*

Remissdebatten vid 1911 års riksdag, ministären Lindmans sista, inleddes av Staaff med ett stort tal, hans "mest ryktbara och av motståndare mest klandrade", för att citera Nils Edén, som i sina memoarer rätt mycket uppehåller sig vid talet. I förra delen av detta tog Staaff upp en principdiskussion om försvarsfrågan och skisserade ett program för frågans lösning. Senare delen handlade om en affär som väckt stor uppmärksamhet: överskridandet (med över en miljon) av reservationsanslaget till flottans övningar. Det var ett ytterst skarpt angrepp, fullt av utfall och sarkasmer, talaren riktade mot statsministern och de närmast ansvariga, den 1910 avgångne sjöministern Ehrensvärd samt hans kommandochef och efterträdare, Krusenstierna. Det två timmar långa talet åhördes med spänd uppmärksamhet.

Att talet skulle reta regeringssidan är naturligt. Mest indignation väckte Staaffs ord om "ruttenhet i förvaltningen", varmed han framför allt ville framhäva det "utomordentligt dåliga exempel för hela förvaltningen" som givits genom att de felande i stället för att näpsas blivit belönade: den ene (Ehrensvärd) hade upphöjts till amiral, den andre (Krusenstierna) hade valts i hans ställe som sjöminister.

STAAFF

Edén fann Staaffs ord "överdrivet skarpa". "Men de polemiska ytterligheterna", framhåller han, "voro dock endast utanverk, som icke kunde rubba totalintrycket av det stora talets sakliga tyngd. Jag tror mig kunna säga att detta i stort sett djupt grep hela det liberala partiet, för att inte tala om socialdemokraterna. Mest kanske den stränga räfsten med flottanslagets överskridande . . . men inte mindre den genomgripande kritiken av regeringens principlösa försvarspolitik . . . Och när till sist konklusionerna drogos i en krigsförklaring mot regeringssystemet i dess helhet var detta vad vänstern både i riksdagen och ute i landet faktiskt kände såsom nödvändigt — en fanfar efter fjolårets mattande defensiv, en första appell för den valstrid på den allmänna rösträttens mark som regeringen så länge skjutit undan."

Till oppositionens stora förvåning underlät statsministern att bemöta Staaffs tal. Han föredrog en indignerad tystnad, och hans exempel följdes av hela högern. Edén berättar att han en stund efter talets slut begav sig ut i sammanbindningsbanan. Han fann där Lindman och Staaff "inbegripna i ett till synes otvunget samspråk". Då Lindman gått frågade Edén Staaff om de resonerat om hans anförande. Staaff upplyste att de "huvudsakligen kollationerat erfarenheter om sina respektive magar!" Staaff hade dock passat på och frågat om och när han skulle få svar, vartill Lindman svarat: "Vi får väl se." Edén drar av denna episod den slutsatsen att regeringen först senare på dagen bestämde sig för att demonstrera genom tystnad. Han ansåg denna taktik — den hade tillråtts av Hederstierna — "kapitalt misslyckad". Inte ens Lindman var fullt övertygad om det kloka i den attityd han intagit. Enligt en uppgift som ej kan betvivlas grubblade han länge efteråt — något för honom ovanligt — om han gjort rätt i att ej ge Staaff svar på tal.

Staaff är den förste som målmedvetet begagnade remissdebatten som inledning till årets valrörelse. Hans tal, avsett för hela landet, var lagt på lång sikt. Det fick stor betydelse, särskilt det program han utvecklade i försvarsfrågan. Det bestämde det liberala partiets hållning vid denna frågas behandling under 1911 års riksdag. Det kom igen inte blott i sommarens valkampanj, utan blev sedermera grundläggande för den Staaffska regeringens försvarspolitik.

*

Den 14 april 1917 debatterade andra kammaren frågan om den 40-gradiga röstskalans avskaffande eller med andra ord första kammarens demokratisering. I den livliga debatten uppträdde bland andra Branting. Hans tal, som i hög grad uppmärksammades både inom och utom riksdagen, hör till hans mest kända. Han hade samma dag återvänt från en 14 dagars resa till Petrograd, och han var full av intryck från sina upplevelser av den för några veckor sedan utbrutna ryska revolutionen.

BRANTING

Brantings uppträdande har skildrats av två dagboksförande kammarledamöter. Den ene var hans partivän och sedermera regeringskollega. Han skriver:

Branting är återkommen. Han gick direkt från stationen upp i riksdagen och höll ett av sina mest glänsande tal om Sveriges demokratisering. Av förbiseende gled ordet "medborgare" in i hans anförande, och det hälsades med skratt av motståndarna, men med ett varmt instämmande av kammarens flertal. Det var som en fläkt av revolutionen från öster. "Han står redan på barrikaden", viskade von Hofsten (borgmästaren). Hela dagen blev en hård och allvarlig uppgörelse. Hallén och jag anslogo "revolutionära" toner . . . Sverige får ej längre stå kvar som ett museum för gamla statsförfattningar! Brantings hot var tydligt när han gav en hänsyftning åt kungamakten. Det var en stor dag, den 14."

Den andre antecknaren är Widén, som nu gjorde sina iakttagelser från andra kammarens talmansstol. Hans skildring är utförligare:

Då debatten fortgått omkring fyra timmar tillföll ordet Branting. Han hade nyss återkommit från Petrograd, och man väntade något särskilt av honom. Väntan blev ock till fullo uppfylld. Hans tal — Fabian kallade det sedan med skäl ett brandtal — var fullt med ett agitatoriskt liv som jag väl knappast förut hört i kammaren — en agitatorisk schvung, som Hildebrand i en replik gav sin eloge. Branting själv var synbarligen i stark spänning: hans händer darrade, och rösten fick till följd av den inre stämningen ett temperamentsfullt patos, som än lät hotande, än nästan åkallande. Det var en verklig, såsom Lindhagen sade, fläkt från Petrograd. Det kulminerade då Branting, uppenbarligen oavsiktligt, men hänförd av impulser från Petrograd — han hade möjligen där använt tilltalsordet — tillropade andra kammarens ledamöter med ordet "medborgare" — och då detta mottogs med rop av gillande, ogillande och ironiskt skratt förklarade han att han var belåten med att detta tilltalsord blivit utsagt i kammaren. Talet, varunder Branting dock ingen gång — oaktat all sin rörelse — gick över det tillåtnas råmärken, var i synnerhet genom det sätt varpå det framsades nästan en appell till revolution. Och så kändes det nog även av högern, som naturligtvis kommer att i sin press framställa det såsom ett oförsynt vädjande till massornas lidelser. Möjligt är att det ock kommer att verka så; men skulden därtill får nog enligt min mening dragas av högern själv genom dess oförmåga att förstå tidens tecken.

De två återgivna skildringarna talar för sig själva. Det skall endast tilläggas att Branting inte för ögonblickets stämning glömde det taktiska lägets krav. Det är betecknande för den förening av patos och realitetssinne som utmärkte honom att han slutade med att mana sina partivänner att mangrant rösta för den kompromissartade, av liberalerna dikterade vänsterlinjen i rösträttsfrågan "för att verkligen visa landet att vi förmå icke blott att uppställa mål långt borta utan även att göra någonting för att med samlad makt förverkliga dem".

Man har ett intryck att tråkigheten i riksdagen, varöver det klagats så mycket på senare tid, inte var fullt så stor för 30—40 år sedan. Att det var mera liv över de parlamentariska förhandlingarna under dessa demokratins genombrottsår — en mängd exempel utom de berörda skulle kunna anföras — berodde inte bara på skärpan i de partipolitiska motsatserna. Det berodde också på att det då — både inom och utom den egentliga ledarkretsen — fanns flera särpräglade individer med förmåga att ge debatten spänning och intresse.

Aug. Borgström
JUNGFRU-TALARE i riksdagen

Kåserande rundtur genom det politiska köket: vältalarens verkstad, skåningarnas och retoriken, taffelpengar och svalkedryck, riksdagssvenskan, bildestiren osv.
— fart, humor, charmerande berättarglädje (Journalisten).
— medborgarkunskap (Ny Tid).
— slösande rikt illustrerad, eleganta parlamentskåserier (Sv. Dagbl.).
13:50, inb. 16:50
NATUR och KULTUR

89:75
Promenadklänning i skrynkelfri linnevistra. Marin eller rött.
Roysie
Odengatan 42
Folkungagatan 108

Nyheter för hela familjen på Söders första varumässa
8:de Junemässan i Eriksdalshallen har blivit söderbornas egen mässa. Med utställare från hela landet har mässan många intressanta nyheter och praktiska tips för både husfäder och husmödrar. Öppet vardagar kl. 10-21, söndagar kl. 11-21. Entré kr. 1:50.
ARRANGÖR: SVENSK INDUSTRIFÖRENING

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.